

بحث ما درباره ی فعل امر و چگونگی ساختن آن می باشد، همانطور که از نام آن پیداست، فعل امر برای امر کردن مخاطب به کار می رود اما اینکه چگونه این فعل ساخته می شود نکته ای است که در این مبحث بدان خواهیم پرداخت.

ابتدا باید بدانیم فعل امر چیست؟

فعل امر، فعلی است که بر طلب انجام کاری دلالت دارد مانند: فریاد بزن / لبخند بزن / برو .

در عربی قواعدی برای ساختن افعال امر وجود دارد، به موارد زیر دقت کنید:

... یا ولدی! (اِلْعَبْ / یلعبان / یَلْعَبُ)

پیش از آن که به فعل امر بپردازیم، با دقت در هر سه گزینه می توان فهمید که گزینه اول صحیح می باشد اکنون باید دید چرا؟

یلعبان >---بازی می کنند (ای فرزندم! بازی می کنند)

یلعب >---بازی می کند (ای فرزندم! بازی می کند)

و با توجه به جمله ی ما که یک جمله ی خطابیه است، این دو گزینه نمی توانند گزینه ی مورد نظر باشند.

و اما این که فعل امر چگونه ساخته می شود:

همه ی شما دوستان خوبم با فعل مضارع آشنایی دارید: یکی / تَجَلَّسَان / يَقْرَأَنَّ فعل امر را باید از فعل مضارع بسازیم:

تَجَلَّسُ >----إِجْلِسْ

با دقت در فعل مضارع و فعل امر ساخته شده از آن بنگرید و تفاوت هایشان را بشمارید :

آری!

- ۱ (در آغاز حرف مضارع " ت " را از ابتدای آن حذف می کنیم و حرف " اِ " را جایگزین می کنیم.
- ۲ (گام دوم این است که باید دقت کنیم حرکت همزه ای که در ابتدای فعل قرار می دهیم، چگونه باید باشد. یعنی ما بر چه اساسی حرکت را تعیین می کنیم که کسره باشد یا فتحه یا ضمه.

ما یک معیار کلی داریم:

همزه ای که در ابتدای فعل امر قرار می گیرد هیچگاه مفتوح نیست، همیشه یا کسره می گیرد یا ضمه.

برای تشخیص کسره یا ضمه ی « باید به سومین حرف فعل مضارع دقت کنیم، چنانچه حرکت آن ضمه بود ما هم به همزه ی امر ضمه می دهیم و در غیر این صورت باید به آن کسره دهیم.

مثال: تَقْرَأُ >----حرف " راء " که سومین حرف این فعل است فتحه دارد و لذا ما بعد از حذف " ت " مضارع از ابتدای آن، یک همزه ی مکسور قرار می دهیم >----إِقْرَأْ

همان طور که در آیات مبارک سوره ی علق آمده است:

إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (علق - ۱)

(بخوان به نام پروردگارت که (جهان را) آفرید)

إِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (علق - ۳)

(بخوان که پروردگارت از همه والاتر است)

مثال: تَقْتُلُونَ >--- حرف "تاء"، سومین حرف فعل ضمه دارد و ما با توجه به آن، پس از حذف حرف مضارع از ابتدای آن، همزه ی مضموم را جایگزین می کنیم >--- اُقْتُلُوا

شاید این سؤال برایتان پیش آید که چرا "نون" را از آخر آن حذف کردیم:

ما گفتیم که در فعل امر، حرکت حرف آخر ساکن خواهد بود اما این تنها زمانی است که فعل ما مفرد مذکر باشد و چنانچه فعل، مفرد مؤنث و یا مثنی یا جمع بود به جای آنکه حرف آخر را ساکن کنیم، حرف "نون" را از انتهای آن حذف می کنیم.

به آیات زیر توجه کنید:

أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا (یوسف - ۹)

(یوسف را بکشید یا او را به سرزمین دور دستی بیفکنید)

(فعل اُقتلوا را توضیح دادیم، اما درباره ی فعل "اطرحوا" باید گفت ابتدای این فعل همزه ی مکسور است اما با توجه به این که حرف "أ" بدان متصل شده، همزه خوانده نمی شود)

اسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ (یوسف - ۲۹)

(از گناهت استغفار کن)

مضارع فعل "استغفري" چنین بوده:

تَسْتَغْفِرِينَ (اول شخص مفرد مخاطب در مؤنث)

بعد از حذف حرف مضارع از ابتدای آن و حذف نون از انتهای آن، "استغفري" به جای می ماند. که با توجه به حرکت سومین حرف آن، یک همزه ی مکسور به ابتدای آن می افزاییم ک می شود--> "استغفري"

أذكرني عند ربك (يوسف ٤٢)

(مرا نزد آقايت (سلطان مصر) ياد كن)

نکته: چنانچه فعل ما جمع مؤنث بود حرف آخر آن باقی می ماند و تنها ابتدای فعل تغییر می کند
مانند: تَسْمَعْنَ اَ تَ گ اِسْمَعْنَ

پس با توجه به آنچه گفتیم فعل امر مخاطب را این چنین صرف می کنیم:

اِجْلِسْ اِجْلِسَا اِجْلِسُوا اِجْلِسْ اِجْلِسَا اِجْلِسُوا اُقْتُلْ اُقْتُلَا اُقْتُلُوا اُقْتُلْ اُقْتُلَا اُقْتُلُوا اُقْتُلْ اُقْتُلَا اُقْتُلُوا

اکنون به سؤال زیر پاسخ دهید:

رَبِّ ... عَوَاقِبَ اَمْرِنَا خَيْرًا (اِجْعَلْ / اُجْعَلْ / اِجْعَلُوا)